

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

ODLUKA

O DOPUŠTENOSTI

zahtjeva br. 28369/07
Vesna BALENOVIĆ

protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući 30. rujna 2010. godine u Vijeću u sastavu:

g. Christos Rozakis, *predsjednik*,

gđa Nina Vajić,

g. Anatoly Kovler,

g. Elisabeth Steiner,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Giorgio Malinverni,

g. George Nicolaou, *suci*,

i g. André Wampach, *zamjenik tajnika odjela*,

uzimajući u obzir naprijed navedeni zahtjev podnesen 9. ožujka 2007. godine,

uzimajući u obzir očitovanje koje je podnijela tužena država i odgovor na očitovanje koje je podnijela podnositeljica zahtjeva, nakon vijećanja, odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva, gđa Vesna Balenović, koja ima dvostruko hrvatsko i slovensko državljanstvo, rođena je 1954. godine i živi u Zagrebu. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica, gđa Š. Stažnik. Vlada Slovenije, koja je bila obaviještena o pravu da se umiješa (članak 36., stavak 1. Konvencije i Pravilo 44., stavak 2. (a) Poslovnika Suda, nije iskoristila to pravo.

A. Okolnosti predmeta

Činjenično stanje predmeta kako su ga iznijele stranke može se sažeti kako slijedi.

Podnositeljica zahtjeva radila je za dioničko društvo INA – Industrija nafte d.d. (u daljnjem tekstu: "INA" ili "društvo") od 17. lipnja 1983. do 18. travnja 2001. godine kad joj je otkazan ugovor o radu. INA je osnovana 1963. godine i državna je naftna tvrtka Hrvatske. Do 17. srpnja 2003. država je bila njezin jedini dioničar. Trenutačno je 47% dionica INA-e u vlasništvu mađarske naftne i plinske tvrtke MOL, 44% u vlasništvu Republike Hrvatske (koju predstavlja hrvatska vlada), a 8% u vlasništvu raznih institucionalnih i privatnih ulagača.

1. Radni spor podnositeljice zahtjeva i njezina kaznena prijava

(a) Dogadaji koji su doveli do otkazivanja ugovora o radu podnositeljici zahtjeva

Dana 1. siječnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva promaknuta je i raspoređena na radno mjesto voditeljice projekta u uredu Ž.V.-a, člana uprave INA-e i njezinog izvršnog direktora za rafinerije i marketing.

U okviru obavljanja svojih poslova, podnositeljica zahtjeva je analizirala pitanja koja su se odnosila na gubitke goriva tijekom prijevoza od rafinerija do benzinskih crpki. Došla je do zaključka da je 2000. godine vrijednost goriva izgubljenog u prijevozu bila 25.872.208,97 hrvatskih kuna (HRK), od kojih su prijevoznici nadoknadili samo 5.056.818,86 HRK. Njezini su nalazi upućivali na to da su se mjerodavne osobe u INI pokazale dosta nemarnima glede potraživanja naknade štete za preostale gubitke. Na temelju svojih nalaza, podnositeljica zahtjeva je izradila izvješće pod naslovom "Reklamacije u magistralnom transportu u toku 2000. u Službi logistike".

Dana 19. siječnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva je izvijestila svog neposredno nadređenog, Ž.V.-a o svojim nalazima i dala mu primjerak prethodno spomenutoga izvješća.

Dana 20. siječnja 2001. godine INA je raspisala javno nadmetanje za usluge prijevoza koje je u dnevnim novinama objavljeno kao "Poziv na

podnošenje ponuda za odabir najpovoljnijih ponuđača za godišnji cestovni prijevoz naftnih derivata autocisternama".

Dana 22. siječnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva poslala je dopis T.D.-u, predsjedniku uprave INA-e i zatražila sastanak. Naznačila je da bi željela razgovarati o pitanjima koja se odnose na gubitke goriva tijekom prijevoza, te je priložila primjerak svoga prethodno spomenutog izvješća. Prema navodima Vlade, T.D. je pripremio izvješće za nadzorni odbor o gubitcima nastalim tijekom prijevoza, a nadzorni je odbor već 23. siječnja 2001. godine odlučio da će se svi neopravdani gubitci naplatiti jednostranim prijebojem. Prijeboj je realiziran i gubitci su naplaćeni do ljeta 2001. godine.

Budući da podnositeljica zahtjeva nije dobila nikakav odgovor na svoj dopis od 22. siječnja 2001. godine, ona je dana 29. siječnja 2001. godine poslala dopis predsjedniku nadzornog odbora INA-e, S.L.-u. S njime se sastala 8. veljače 2001. i razgovarala o pitanjima koje je iznijela u svome dopisu T.D.-u. Podnositeljica zahtjeva je zatražila i da S.L. obustavi javno nadmetanje od 20. siječnja 2001. godine za usluge vanjskih prijevoznika. Predložila je da bi, umjesto angažiranja usluga vanjskih prijevoznika, INA trebala razviti vlastite. S obzirom na činjenicu da je, prema bilanci društva za 2000. godinu, INA raznim prijevoznicima isplatila 149.105.944,37 HRK, podnositeljica zahtjeva izračunala je da je društvo moglo podignuti kredit za kupnju ili uzeti na *leasing* 232 nova vozila – broj koji je jednak broju vozila koja koriste vanjski prijevoznici – i u roku od dvije godine otplatiti kredit. Prema navodima podnositeljice zahtjeva, S.L. je smatrao njezine nalaze glede gubitaka goriva valjanima, ali je odbio poduzeti bilo što kako bi se obustavilo prethodno spomenuto javno nadmetanje. Prema navodima Vlade, S.L. je napravio preslike dokumenata dobivenih od podnositeljice zahtjeva i dao ih unutarnoj kontroli radi istrage.

Dana 9. veljače 2001. godine podnositeljica zahtjeva se ponovno pismeno obratila S.L.-u. Poslala mu je primjerak svoga izvješća o gubitku goriva tijekom prijevoza i ponovno je od njega zatražila da obustavi javno nadmetanje od 20. siječnja 2001. godine.

Dana 12. veljače 2001. godine podnositeljica zahtjeva poslala je još jedan dopis predsjedniku uprave T.D.-u. Navodeći iste razloge kao u dopisu S.L.-u od 9. veljače 2001. godine, pozvala ga je da obustavi prethodno spomenuto javno nadmetanje od 20. siječnja 2001. godine za usluge vanjskih prijevoznika. Podnositeljica zahtjeva se pozvala i na svoj prethodni dopis od 22. siječnja 2001. godine na koji nije dobila odgovor te na pitanja iznesena u tom dopisu. Ponovno je zatražila sastanak.

Dana 13. veljače 2001. godine podnositeljica zahtjeva je podnijela vlastitu ponudu na javno nadmetanje za usluge vanjskih prijevoznika. Pritom je od Povjerenstva za javna nadmetanja zatražila da promijeni poslovnu strategiju unajmljivanja prijevozničkih tvrtki i prihvati njezinu zamisao u vezi s razvojem vlastitog voznog parka INE.

Dana 3. travnja 2001. godine u dnevnim novinama *Slobodna Dalmacija* objavljen je članak pod naslovom: "[S.L.] prešućuje kriminal u Ini težak 40 milijuna maraka". U članku je navedeno da bi INA trebala izgraditi vlastiti vozni park umjesto da angažira vanjske prijevoznike. Izneseno je da je, prema bilanci društva, u 2000. godini INA isplatila 149.105.944,37 HRK raznim prijevozničkim tvrtkama te se tvrdilo da je umjesto toga mogla podignuti kredit za kupnju ili uzeti na *leasing* 232 autocisterne. Nakon što bi u roku od dvije godine otplatila kredit, INA bi tijekom sljedećih sedam godina korištenjem vlastitog voznog parka zarađivala 70.000.000 njemačkih maraka (DEM) godišnje. Osim toga, na taj bi se način otvorilo 500 novih radnih mjesta te bi se riješio problem viška zaposlenika u INA-i. Članak se uz to oslanjao na nalaze podnositeljice zahtjeva glede gubitka goriva tijekom prijevoza od rafinerija do benzinskih crpki. Spomenuto je da je vrijednost izgubljenog goriva 25.872.208,97 HRK, od kojih je samo 5.056.818,86 HRK naplaćeno od prijevoznika te je navedeno da uprava INA-e nije napravila ništa ili je napravila veoma malo kako bi se naknadila za preostale gubitke. U članku je spomenuto i da su se T.D. i S.L. oglušili na upozorenje podnositeljice zahtjeva o štetnoj poslovnoj politici društva. Na kraju je u članku navedeno da će na tu temu biti još članaka.

Na istoj je stranici objavljen članak pod naslovom "Problemi su počeli kad sam otkrila manipulacije", koji je sadržavao intervju s podnositeljicom zahtjeva u kojemu je ona izrazila svoju zabrinutost glede poslovne politike INA-e. Relevantni dio članka glasi kako slijedi:

„Problemi su počeli kad sam otkrila manipulacije...

Bila sam začuđena i iznenađena kada sam saznala da unatoč podacima o gomilanju gubitaka Ina raspisuje novi natječaj za angažiranje vanjskih prijevoznika...

... Gospođa Balenović je mjesece rada utrošila na sustavno sređivanje podataka o troškovima transporta u Ini. Ono što je otkrila učinilo joj se toliko velikim i značajnim da je o svemu pokušala razgovarati s prvim čovjekom nacionalne kompanije dr. T. D. Kada je vidjela da u Ini ne razumiju jezik kojim ona govori, pomoć je potražila kod potpredsjednika Vlade i predsjednika NO Ine S. L. Išla je i kod I. D., savjetnika Predsjednika Republike, koji je rekao da je njezino otkriće zaleđujuće. Njezini kolege u natječajnoj komisiji za izbor ugovornih prijevoznika u cestovnom prometu kažu da je otkrila fantastične stvari, ali da oni moraju postupati kako šefovi kažu. Tako se gospođa Balenović našla izvan područja o kojem zna puno ili možda sve i prebačena je na zvučno radno mjesto u sektoru u kojem nije imala iskustva.

Zašto ste se odlučili za istup u javnosti s podacima o natječaju za angažiranje vanjskih prijevoznika u poduzeću Ina?

U transportu Ine radim 19 godina i upoznata sam s cjelovitom problematikom tog dijela poduzeća. Svih ovih godina pratim i analiziram poslovne rezultate u području transporta. Strašno sam se osjećala kad sam shvatila da Ina ima proizvodnju i tržište, a da nema transport koji bi trebao povezivati ova dva dijela. Kako sve analize pokazuju

trend generiranja gubitaka, a istovremeno neke simulacije mogućeg poslovanja pokazuju da bi bilo puno isplativije poslovati na drugi način, odnosno s vlastitim voznim parkom, pokušala sam na to ukazati poslovodstvu poduzeća. Kako isti ljudi nisu pokazali nimalo sluha za ono što im govorim, pa su me čak počeli i ignorirati, odnosno marginalizirati, odlučila sam se na jedini mogući potez kako ono što zagovaram ne bi ostalo na dnu ladice.

Najbolja opcija

Kako su točno reagirali Vaši nadređeni kad ste ih pokušali upoznati s rezultatima svojih analiza i sa svojim idejama?

Prve pokazatelje sam predočila članu Uprave i izvršnom direktoru za rafinerijsku preradu i trgovinu Ž V. Dok je sve bilo na razini usmene komunikacije, reakcije su bile pozitivne. Možda bih čak mogla reći i ohrabrujuće da nastavim to što sam započela. To je bilo u kolovozu prošle godine. Vrbanović je tada izjavio da neće dozvoliti prolazak još jednog javnog natječaja za angažiranje vanjskih ugovornih prijevoznika, nego da će se zalagati za razvitak vlastitog voznog parka. Sve što sam mu usmeno rekla, slikovno sam mu predočila. To znači da sam mu pokazala koliko cisterni Ina može kupiti za godišnji iznos koji se plati ugovornim prijevoznicima. Radilo se o oko 100 potpuno novih i najstrožim ekološkim standardima prilagođenih cisterni. Na žalost, sve je ostalo samo na riječima, pa je izostao daljnji razvoj ideje o kupnji vlastitih vozila. Umjesto da se ide na javni natječaj za kupnju cisterni, 20. siječnja 2001. raspisan je još jedan natječaj za angažiranje vanjskih ugovornih prijevoznika u cestovnom prijevozu.

Što se učinili kad ste vidjeli da je raspisan natječaj za koji je Ž. V. rekao da ga ne će biti?

Bila sam začuđena i iznenađena. U najmanju ruku sam očekivala da bi me netko mogao pozvati na razgovor da još jednom zajedno preispitamo koja je opcija za poduzeće najbolja i najisplativija.

Kako to da je od tog oduševljenja došlo do ignoriranja?

Moji prijedlozi su bili očito kvalitetni i ukazivali su uglavnom na probijanje normalnih troškova u vrijeme bivše rukovodeće garniture. Problemi su počeli kad sam inzistirala da se ove moje ideje nastave provoditi i u dijelu poslovanja za koje odgovornost snosi sadašnji menadžment. Jasno sam im ukazivala da praktično počinjemo puhati na vjetrenjače, jer u nekim segmentima analiziramo prekomjerne troškove u prošlosti, a oni se danas i dalje generiraju s još većim faktorom.

Kupnja kamiona

Nije li neobično da djelatnik Ine podnosi ponudu na javni natječaj za angažiranje vanjskih prijevoznika, posebno stoga jer Vi ne raspolazete traženim kamionima?

Jasno je da ne raspolazem tolikim brojem kamiona. Ponudu sam podnijela samo da bih ukazala na to kako Ina sama može nabaviti traženi broj vozila. Rok za otplatu kredita kod poslovne banke ne bi bio dulji od tri godine. Budući da se u natječaju traže vozila stara do 10 godina, jasno da bi idućih 7 godina, nakon otplate kredita, kamioni samo zarađivali. Riječ je o 232 cisterne. Kad bi ih netko parkirao jednu iza druge, dobili bismo kolonu od oko 3 kilometra. Čekala sam 50 minuta do zaključenja natječaja i vidjevši da isti neće biti storniran, što sam tražila od predsjednika Uprave Ine dr. T. D. i predsjednika NO Ine i potpredsjednika Vlade RH S. L.. odlučila sam se za podnošenje

ponude koja bi morala biti upozoravajuća na štetnost angažiranja vanjskih ugovornih prijevoznika u cestovnom prometu.

Kako je reagirao potpredsjednik Vlade S. L. kad ste mu predložili svoje analize?

Rekao je da mu se čini da su podaci vrlo pedantno povađeni i da su zastrašujući. Onda sam ga pitala što misli napraviti povodom javnog natječaja, na što mi je on odgovorio da to mora proći. Što on misli o poslu koji sam obavila i čije rezultate sam mu predložila, možda najbolje govori podatak da mi je skrenuo pozornost na natječaj koji Vlada raspisala za prijem, kako tamo piše „obrazovanih, sposobnih i ambicioznih ljudi“. Naglasio je da su moja poslovna izvješća dobar primjer kako se može uči u trag gospodarskom kriminalu.

Dana 4. travnja 2001. godine u *Slobodnoj Dalmaciji* je objavljen još jedan članak, pod naslovom: "INA: Od rafinerije do benzinskih crpki isparilo 25 milijuna kuna". Uz njega je objavljen manji članak pod naslovom: "Propalo 500 novih radnih mjesta – Što je u svojoj analizi predložila Vesna Balenović, a INA nije prihvatila". U oba je članka, između ostalog, predstavljen sadržaj dopisa što ih je podnositeljica zahtjeva poslala T.D.-u i S.L.-u o potrebi i opravdanosti razvoja vlastitog voznog parka INA-e.

U izdanjima od 5. i 6. travnja 2001. godine *Slobodna Dalmacija* je nastavila pisati o poslovnoj politici INA-e u člancima pod naslovom "INA dnevno gubi 348 tisuća kuna" i "INA gubi novac na prijevoznicima". Dana 6. travnja 2001. godine objavljena je i reakcija uprave INA-e pod naslovom "Manji troškovi s tuđim cisternama", u kojemu je navedeno da je korištenje usluga vanjskih prijevoznika uobičajena praksa u naftnoj industriji te da je neovisna revizorska tvrtka Arthur Andersen utvrdila da je to rješenje za INA-u jeftinije.

U članku pod naslovom: "Privatni prijevoznici zarađuju mjesečno 20 tisuća maraka – Vesna Balenović iznijela nove dokaze o malverzacijama u INA-i", objavljenom u *Slobodnoj Dalmaciji* 7. travnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva prvi je put otvoreno optužila upravu INA-e za korupciju i nepotizam. Posebice je ustvrdila da članovi rukovodstva imaju osobni interes za održavanje postojećeg stanja stvari u kojemu se za prijevozničke usluge angažiraju vanjski izvođači na štetu tvrtke, jer ili primaju proviziju od prijevoznika ili su osobno uključeni u pružanje usluga prijevoza putem svoje rodbine. Članak glasi kako slijedi:

„VESNA BALENOVIĆ IZNIJELA NOVE DOKAZE O MALVERZACIJAM U INI

Privatni prijevoznici zarađuju mjesečno 20 tisuća maraka!

Pojedinci iz Inina menadžmenta uključeni su u privatni biznis prijevoza nafte, a isto čine i neki visoki državni dužnosnici. Kroz razne makinacije Ina je već izgubila više od 25 milijuna kuna.

„Privatni prijevoznici koji za Inu vrše uslugu transporta naftnih derivata u dosluhu su s Ininim menadžmentom i zbog toga i jednima i drugima odgovara da ovakav natječaj o izboru prijevoznika, kakav je sada raspisan, prođe i da se realizira“, ustvrdila je novinarka u petak Inina stručnjakinja za ekonomske poslove Vesna Balenović, čije su tvrdnje o neekonomičnosti odluke o iznajmljivanju privatnih prijevoznika umjesto nabave vlastitih cisterni za prijevoz goriva objavljene proteklih dana u seriji članaka u našem listu.

Balenović čvrsto stoji na stajalištu kako privatni autoprijevoznici menadžmentu „debelo“ honoriraju svoje učešće u prijevozu derivata za Inu, tvrdeći kako se po jednom raspisanom natječaju na ime takvih honorara „obrne i desetak milijuna DEM“.

Balenović u svojim optužbama ide i dalje, tvrdeći kako su i pojedinci iz Inina menadžmenta uključeni u privatni biznis s prijevozom nafte, a nije se libila navesti kako sumnja da to isto čine i neki visoki državni dužnosnici

„To i ne čudi ako vam kažem kako privatni prijevoznik na ime ukupnih troškova za prijevoz derivata, u što ulaze svi troškovi održavanja cisterne, plaća vozača i sva davanja, mjesečno potroši oko 65.907 kuna, a njegova čista zarada kreće se oko 20 do 25 tisuća maraka mjesečno“, tvrdi Balenović, potkrepljujući svoje tvrdnje većim brojem dokumenata.

„Privatni prijevoznik koji radi za veliku svjetsku naftnu kompaniju poput Shella zaradit će za novu cisternu za otprilike pet godina, dok naši privatni prijevoznici voze naftu za Inu to isto postignu za godinu dana. Iz toga je posve jasno kako Ina previše plaća svoje prijevoznike i kako se tu obrće veliki novac“ kazala je Balenović, potkrijepivši svoje riječi dokumentom iz kojeg je vidljivo da je samo tijekom 2000. godine Ina privatnim prijevoznicima platila oko 153 milijuna.

Kad bi Ina, predlaže Balenović, odlučila sama vršiti prijevoz derivata vlastitim kamionima, uz zadržavanje dijela zarade koji sada u svoje džepove spremaju privatnici, ona bi na kredit mogla kupiti 232 potpuno nove visokokvalitetne cisterne i otplatiti ih već za dvije godine.

Ona je ustvrdila kako se u Ini radi i o notornoj pljački goriva. Menadžeri i organizatori prijevoza u dosluhu s privatnim prijevoznicima namjerno zadržavaju reklamacije iz kojih je vidljiv manjak, kako bi nakon tri godine nastupila zastara, nakon čega se prijevoznik više ne može, tvrdi, teretit za nj.

„Ina je kroz takve makinacija već trajno izgubila više od 25 milijuna kuna“, kazala je Balenović. Ona je potom iznijela i niz dokumenta koji, po njezinim riječima, svjedoče da se krađa goriva vrši i u prijevozu vlastitim Ininim cisternama.

I kao posljednje, dana 11. travnja 2001. godine *Slobodna Dalmacija* je objavila članak pod naslovom: "Privatni prijevoznici oštetili su INA-u za dvadeset milijuna kuna" u kojemu je ponovno dovedena u pitanje poslovna politika INE, kao i objektivnost nalaza revizorske tvrtke Arthur Andersen.

(b) Otkaz ugovora o radu podnositeljci zahtjeva i građanski postupak koji je nakon toga pokrenut

Dana 18. travnja 2001. godine INA je podnositeljici zahtjeva dala izvanredni otkaz ugovora o radu zbog njezinih izjava u tisku. Relevantni dio odluke glasi kako slijedi:

„U navedenom postupku utvrđeno je da je Vesna Balenović neovlaštenim istupanjem u dnevnom listu „Slobodna Dalmacija“ dana 3., 4., 5., 6., 7., i 11. travnja 2001. godine iznijela niz nestručnih analiza poslovanja i optužbi na račun ... menadžmenta INE, te je krajnje negativno prikazala način poslovanja INA, d.d. čime je nanijela štetu ugledu INE.

Pored navedenog ... u dijelu istupanja učinila je javno dostupnim podatke koji se odnose na tijek i sadržaj preliminarnih dogovora o poslovnoj suradnji, kalkulacija troškova vezanih uz promet robe i nabavu usluga javnim natječajem, podatke o financijskom poslovanju i financijskim pokazateljima, te podatke zbog čijeg priopćavanja ... može nastupiti šteta za gospodarske interese INE.

Nadalje je utvrđeno da Vesna Balenović nije dobila dozvolu za iznos dokumenata iz poslovnih prostorija INE, niti da iste prenosi drugim osobama, niti da ih prezentira u sredstvima javnog priopćavanja, kao što je učinila.

Iz navedenog slijedi da se ista postupivši na opisani način nije pridržavala Propisnika o ovlastima za poslovno dopisivanje u INI-Industriji-nafte, d.d. od 1. rujna 1998., kao ni Pravilnik o poslovnoj tajni od 27. veljače 1997. godine, čime je počinila osobito teške povrede obveza iz radnog odnosa propisane člankom 31. Pravilnika o radu:

- neizvršavanje obveza iz ugovora o radu
- nepridržavanje uputa, odluka, i drugih akata poslodavca
- nepridržavanje zakona i drugih propisa te kolektivnog ugovora
- povreda poslovne tajne.

Budući zbog opisane, osobito teške povrede obveze iz radnog odnosa nastavak radnog odnosa radnice nije moguć, odlučeno je kao u izreci.“

Dana 2. svibnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je zahtjev za zaštitu svojih prava iz radnog odnosa u odnosu na odluku kojom joj je otkazan ugovor o radu. Dana 14. svibnja 2001. godine INA je odbila podnositeljčin zahtjev.

Dana 23. svibnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je Općinskom sudu u Zagrebu građansku tužbu kojom je pobijala otkaz svoga ugovora o radu. Zahtijevala je vraćanje na posao i isplatu zaostalih plaća.

Dana 10. prosinca 2002. godine sud je donio presudu kojom je odbio tužbu podnositeljice zahtjeva. Relevantni dio te presude glasi kako slijedi:

„(...) Stoga tužiteljica smatra da otkaz ugovora o radu nije dopušten [između ostalog]:

...

-jer tužiteljica u javnosti nije istupala kao predstavnik tuženika, već kao građanin-zaposlen u trgovačkom društvu u državnom vlasništvu, vršeći svoje građansko pravo i

obvezu da odgovarajućim istupom u javnosti pokuša zaštititi državno vlasništvo i državnu imovinu na dobrobit zaposlenika tuženika i svih građana države...

...

Po ocjeni ovog suda bez obzira da li je tužiteljica iznijela poslovne tajne ili se radi o financijskim i drugim podacima koji ne predstavljaju poslovnu tajnu, ona je postupila suprotno interesima poslodavca..., bez obzira na vlasničku strukturu poslodavca i točnost iznijetih podataka, time je zaista krajnje negativno nastupila u sredstvima javnog informiranja, čime je naštetila prvenstveno ugledu poslodavca nanijevši mu na taj način štetu njegovu ugledu.

Nastupajući u javnosti na ovakav način, tužiteljica je postupila protivno Propisniku o ovlastima za poslovno dopisivanje i INI d.d. od 1. rujna 1998., čl. 7. istoga, koji propisuje da za poslovnu komunikaciju, dopisivanje i davanje odgovarajućih podataka prema sredstvima javnog informiranja ovlašteni su isključivo generalni direktor i direktor sektora promotivnih aktivnosti u skladu s ovlastima i naputcima koje mu daje generalni direktor, kojim propisom je čl. 10. propisano da nepridržavanje ovog propisnika predstavlja povredu radne dužnosti s posljedicama koje iz toga proizlaze. Svaka od navedenih povreda po ocjeni ovog suda dovoljan je razlog da tuženik zakonito i dopušteno tužiteljici dade izvanredni otkaz ugovora o radu a temeljem čl. 107. ZR-a i čl. 31. Pravilnika o radu, jer je tužiteljica počinila osobito teške povrede radnog odnosa, a uz uvažavanje svih okolnosti i interesa objiju ugovornih strana, nastavak radnog odnosa više nije moguć.

Za ukazati je da "građansku dužnost" ovaj sud ne može pronaći niti u jednom zakonskom članku a niti tumačiti iz bilo kojeg postojećeg, osim iz Zakona o kaznenom postupku prema kojem tužiteljica ukoliko smatra da je počinjeno kazneno djelo kao građanin treba podnijeti kaznenu prijavu protiv počinitelja. Ovime se iscrpljuje građanska dužnosti i započinje postupanje nadležnih državnih tijela u eventualnom otkrivanju kaznenih djela i počinioca istih. Za ukazati je i na odredbe Zakona o zaštiti tajnosti podataka, čl. 25. istog, koji propisuje da se kao povreda čuvanja poslovne tajne neće smatrati priopćenje koje osoba upoznata s tajnim podatkom učini u prijavi kaznenog djela, privrednog prijestupa ili prekršaja nadležnom tijelu te ako to priopći nadzornom tijelu radi ostvarivanja svojih prava iz radnog odnosa, dakle ne i javnosti.“

Dana 11. studenoga 2003. godine Županijski sud u Zagrebu odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva i potvrdio presudu donesenu u prvome stupnju. Konkretno, Županijski je sud presudio da mjerodavne odredbe Zakona o radu štite zaposlenike od otkaza ugovora o radu u slučajevima kad se obrate državnim tijelima radi ostvarenja svojih prava ili prijave sumnje na korupciju, ali ne u slučajevima kada oni to nastoje napraviti putem sredstava javnog priopćavanja. Relevantni dio presude Županijskoga suda glasi kako slijedi:

„[Sud prvog stupnja] utvrdio je da tužiteljica istupajući u javnost i to u dnevnom listu "Slobodna Dalmacija" dana 3., 4., 5., 6., 7., i 11. travnja 2001. iznijela čitav niz negativnih ocjena i teških i olako izrečenih kvalifikacija na račun poslovanja i gospodarenja kod tuženika, čime je postupala suprotno interesima poslodavca kod kojeg je bila zaposlena, te je ugrozila i povrijedila poslovni ugled tuženika.

...

Pri tom valja reći da se sud prvog stupnja nije upuštao u pitanje "stručnosti" analize poslovanja datih od strane tužiteljice, jer to izlazi izvan okvira predmeta ovog radnog spora.

Radi se o pitanjima načina vođenja poslovanja društva što je u isključivoj nadležnosti Uprave, dok nadzornu funkciju vrši Nadzorni odbor, a ne pojedini radnik.

U vezi s time valja ukazati da prema čl. 108. st. 2. Zakona o radu obraćanje radnika nadležnim tijelima državne vlasti, ne predstavlja opravdani razlog za otkaz ugovora o radu.

...prema čl. 108. st. 3. ZR-a, obraćanje radnika zbog opravdane sumnje na korupciju ili u dobroj vjeri podnošenje prijave o toj sumnji odgovornim osobama ili nadležnim tijelima državne vlasti, ne predstavlja opravdani razlog za otkaz.

...slijedi da zakon štiti radnika prilikom obraćanja samo u odnosu na nadležna tijela državne vlasti, a ne u pogledu medija...

Dakle, tužiteljica, ukoliko je željela informirati javnost o postojanju eventualnih nepravilnosti i nezakonitosti u poslovanju tuženika, to je mogla učiniti obraćanjem nadležnim tijelima državne vlasti, koja bi tada bila dužna prema čl. 5. Zakona o javnom priopćavanju, te informacije učiniti dostupnim novinarima pod jednakim uvjetima.

...

Zato je pravilno ocijenjeno od strane suda prvog stupnja da opisano neovlašteno istupanje tužiteljice u tisku predstavlja osobito važnu činjenicu koja opravdava izvanredno otkazivanje ugovora o radu

Konačno, tužiteljica je također učinila javno dostupnim i razne podatke koji se odnose na financijsko poslovanje, tijek i sadržaj dogovora o poslovnoj suradnji i sl., a koji se spominju u objavljenim člancima, na što nije bila ovlaštena, čime je osobito teško povrijedila obveze iz radnog odnosa u smislu čl. 31. Pravilnika o radu tuženika.

Dana 24. svibnja 2005. Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio je reviziju koju je podnositeljica zahtjeva naknadno bila uložila. Relevantni dio presude Vrhovnoga suda glasi kako slijedi:

“Pobijanom odlukom o otkazu ugovora o radu tužiteljici, ..., tuženik kao poslodavac navodi da je opravdan razlog za otkaz u smislu navedene zakonske odredbe istupanje tužiteljice u dnevnom listu "Slobodna Dalmacija" dana 03., 04., 05., 06., 07. i 11. travnja 2001. godine.

U postupku je utvrđeno da je u tim istupanjima tužiteljica dala niz izjava u kojima je izrazila:

- krajnje negativne ocjene na račun poslovanja i gospodarenja sredstvima kod tuženika,

- kvalifikacije kao što su manipulacije i malverzacije u poslovanju tuženika, kao i prešućivanje kriminala od strane uprave i menadžmenta tuženika.

Nižestupanjski sudovi ocjenjuju da takvo ponašanje tužiteljice predstavlja opravdani razlog za otkaz u smislu čl. 107. st. 1. ZR-a.

...

Zbog toga revidentica smatra da nije bila ispunjena pretpostavka za otkaz ugovora o radu u smislu odredbe čl. 107. st. 1. ZR-a, pa da su nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo odbijanjem tužbenog zahtjeva.

U ovom predmetu od odlučnog značaja je odgovoriti na načelno pitanje: - koje su posljedice javnog istupanja radnika u kojima se iznose krajnje negativne ocjene o poslovanju i gospodarenju sredstvima poslodavca na ugovor o radu i radni odnos radnika i poslodavca, a zatim: - i koji je značaj takvog javnog istupanja tužiteljice u konkretnom slučaju?

Načelno, treba reći da takvo javno istupanje radnika može imati za posljedicu na radni odnos kao osobito važna činjenica zbog koje, uz uvažavanje svih okolnosti i interesa objiju stranaka, nastavak radnog odnosa nije moguć.

U konkretnom slučaju navedenim istupanjem tužiteljice je očigledno nanesena šteta ugledu tuženika, jer poslodavac čije rukovodeće strukture toleriraju i potiču kriminalne aktivnosti zaista ne može biti ugledan i uživati povjerenje u poslovnom svijetu. Zbog toga takvo ponašanje tužiteljice ostavlja značajne posljedice na radni odnos između stranaka i daje poslodavcu opravdan razlog za otkaz ugovora o radu u smislu odredbe čl. 107. st. 1. ZR-a. Naime, upravo uvažavanjem navedenih okolnosti to predstavlja osobito važnu činjenicu zbog koje nastavak radnog odnosa nije moguć.

... U konkretnom slučaju, prikazivanje poslovanja poslodavca u krajnje negativnom svjetlu u javnim glasilima od strane radnika upravo predstavlja takvu osobito važnu činjenicu – činjenicu koja poslodavcu daje opravdan razlog za otkaz ugovora o radu.

Neosnovano je pozivanje revidentice na njenu "građansku dužnost". U tom pravcu je pravilna ocjena drugostupanjskog suda da je tužiteljica imala mogućnost svoju "namjeru sprečavanja štete i zaštitu imovine tuženika" ispuniti samo obraćanjem i prijavom nadležnim državnim tijelima, što bi rezultiralo dostupnošću informacije u tom pravcu novinama i drugim medijima – a ne bi moglo predstavljati razlog za otkaz ugovora o radu."

Podnositeljica zahtjeva potom je podnijela ustavnu tužbu protiv presude Vrhovnoga suda, navodeći da su joj povrijeđena ustavna prava na jednakost, jednakost pred zakonom, rad i slobodu izražavanja.

Dana 18. listopada 2006. godine Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva. Svoju je odluku njenome punomoćniku dostavio 6. studenoga 2006. godine. U odgovoru na tvrdnju podnositeljice zahtjeva da joj je ugovor o radu otkazan usprkos činjenici da je samo ispunjavala svoju zakonsku dužnost prijavljivanja kaznenih djela, sud je primijetio da je podnositeljica zahtjeva svoju kaznenu prijavu (vidi u

nastavku) podnijela tek nakon što je sredstvima javnoga priopćavanja dala izjave o kojima je riječ. Sud je uz to utvrdio:

„U odnosu na prigovore podnositeljice usmjerene na navode prvostupanjskog suda u vezi s institutom "građanske dužnosti", Ustavni sud ističe da je dio obrazloženja kojim prvostupanjski sud ukazuje "da 'građansku dužnost' ovaj sud ne može pronaći niti u jednom zakonskom članku a niti tumačiti iz bilo kojega postojeće, osim iz Zakona o kaznenom postupku...", loše sročeno. To, međutim, ne utječe na valjanost pravnog stajališta tog suda o "građanskoj dužnosti" podnositeljice u svojstvu zaposlenice, prema kojem je podnositeljica - ukoliko je smatrala da je njezin poslodavac počinio kazneno djelo - kao građanin trebala podnijeti kaznenu prijavu protiv počinitelja, čime bi započelo postupanje nadležnih državnih tijela u eventualnom otkrivanju kaznenih djela i njihovih počinitelja.

...

Ustavni sud primjećuje da podnositeljica opravdava svoja postupanja prema poslodavcu (to jest, svoje javne istupe u medijima), zbog kojih joj je poslodavac izvanredno otkazao ugovor o radu, tvrdnjom da je u medijima "iznosila svoja osobna mišljenja i izražavanja prvenstveno kao građanin", a kao zaposlenik u dijelu u kojem se protivila "otuđenju državne imovine".

Ustavni sud u tom smislu napominje da se pravom na javno iznošenje osobnih mišljenja u ulozi građanina ne mogu opravdavati kršenja propisanih obveza zaposlenika prema poslodavcu na način kako to u ustavnoj tužbi prikazuje podnositeljica.“

(c) Postupak povodom kaznene prijave podnositeljice zahtjeva

Podnositeljica zahtjeva ustvrdila je da je, prije nego što je dala izjave u sredstvima javnog priopćavanja, u razdoblju od 8. do 14. veljače 2001. godine bila prijavila nepravilnosti koje je primijetila zagrebačkoj policiji i to konkretno izvjesnom inspektor J.P.-u.

Dana 9. svibnja 2001. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu protiv nekoliko članova rukovodstva INA-e. U njoj je podnositeljica zahtjeva optužila predsjednika nadzornog odbora S.L.-a, predsjednika upravnog odbora (to jest generalnog direktora društva) T.D.-a, članove upravnog odbora Ž.V.-a i M.V.U.-a, direktora veleprodaje i logistike M.B.-a, te direktora i pomoćnika direktora maloprodaje D.P.-a i S.M.-a za nekoliko kaznenih djela, kao što je nesavjesno gospodarsko poslovanje, zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju i sklapanje štetnog ugovora. Pritom je u biti ponovila svoje kritike u vezi s poslovnom politikom INA-e na području prijevoza iznesene u njezinim prijašnjim izjavama u tisku.

Dana 22. rujna 2004. godine državno je odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu podnositeljice zahtjeva. U odnosu na optužbe podnositeljice zahtjeva da je angažiranje vanjskih izvođača za usluge prijevoza umjesto razvoja vlastitog voznog parka štetno za to trgovačko društvo i da to predstavlja kazneno djelo, državno je odvjetništvo odgovorilo da odluka o tome koju

poslovnu politiku prihvatiti leži na rukovodstvu INA-e te da nije pronašlo nikakve elemente kaznene odgovornosti u postojećoj politici, dodavši da optužbe podnositeljice zahtjeva predstavljaju tek njezino osobno mišljenje o poslovnoj strategiji INA-e. Što se tiče tvrdnji podnositeljice zahtjeva koje su se odnosile na gubitke goriva tijekom prijevoza od rafinerija do benzinskih crpki i navodni nehaj u potraživanju naknade štete za te gubitke od prijevoznika, državno je odvjetništvo utvrdilo da se to događalo u razdoblju prije srpnja 2000. godine, kad je direktor veletrgovine i logistike bio g. D.K. Nakon što je okrivljeni M.B. postao direktor tog sektora, stanje se značajno popravilo. Relevantni dio rješenja državnog odvjetništva glasi kako slijedi:

“...u odnosu na prijavljenog M.B. koji postaje direktor Sektora logistike 21.7.2000 godine, utvrđeno je da su se za vrijeme njegovog mandata potraživanja INE d.d. od autoprijevoznika na ime reklamativnih manjkova naplaćivala kompenzacijom sa vozarinom odnosno najveći dio ukupnih potraživanja iz ranijeg razdoblja uspjele se naplatiti međusobnim prijebojem, dok na iznose koji nisu tako naplaćeni teku zatezne kamate. To potvrđuje i Izvješće Sektora interne revizije i kontrole, te ostala prikupljena dokumentacija iz koje je razvidno da su problemi naplate manjkova uočeni još 1997., a isti zapravo datiraju još iz 1993., te da su problemi kulminirali još 1998. i 1999. godine, pri čemu je utvrđeno da su se od 2000. ti problemi počeli rješavati.

...

Na temelju svega izloženog neprijeporno radnjama ... M.B., kao niti radnjama bilo koje druge odgovorne osobe INE, ..., nisu ostvarena obilježja kaznenog djela iz čl. 339. Kaznenog zakona, niti bilo kojeg drugog kaznenog djela koje se goni po službenoj dužnosti.

U odnosu na ostalo, u kaznenoj prijavi Vesne Balenović opisano postupanje ... cjelokupnog rukovodstva INE d.d. – utvrđeno je da su ti navodi neutemeljeni.

Prijaviteljica gospođa Vesna Balenović ne pruža dokaze i činjenice iz kojih proizlazi postojanje osnovane sumnje na počinjenje kaznenog djela, već zapravo izlaže i obrazlaže te navodi argumente za svoju koncepciju strateškog razvoja i poslovanja INE d.d. Potrebno je odmah istaći da poslovna politika trgovačkog društva ne može biti osnov kaznene odgovornosti Uprave, a sukladno Zakonu o trgovačkim društvima.

...

Stoga navodi kaznene prijave da je INA angažirala vanjske prijevoznike umjesto da je ulagala u vlastiti vozni park, predstavlja viđenje strategije razvoja INE d.d. od strane prijaviteljice, a ne opis radnji prijavljenih osoba kojima bi bila ostvarena obilježja kaznenog djela. Pri tom valja istaći da iz spisu priložene strategije razvoja INE d.d. koju je izradila revizorska tvrtka Arthur Andersen, proizlazi da INA d.d. u svom poslovanju treba angažirati ugledne špeditere za prijevoz derivata, da treba racionalizirati mrežu kako bi se poduprla veleprodaja i maloprodaja itd. Dakle, radi se o poslovnoj odluci kojom nisu ostvarena obilježja bilo kojeg kaznenog djela.

...

Slijedom svega naprijed navedenog smatram da:

- ...

- u odnosu na prijavljeno kazneno djelo iz čl. 291. Kaznenog zakona – nesavjesnog gospodarskog poslovanja, kao što je naprijed navedeno, utvrđeno je da problematika nenaplaćenih reklamacija datira još iz 1993. godine (prema Izvješću Sektora interne revizije i kontrole) a to se nikako ne može staviti na teret prijavljenicima koji su u INI d.d. od 2000. godine, pri čemu je utvrđeno da su od tada poduzimali brojne radnje za poboljšanje stanja u transportu i privatnim autoprijevoznicima uvjetovali novi posao s prijebojem ranijih potraživanja, te tako uspjeli naplatiti više od 2/3 ranijih nenaplaćenih potraživanja.

- u odnosu na navodno počinjenje kaznenih djela iz čl. 292 i 294 KZ-a, valja istaći da nije utvrđeno da bi bilo kojoj pravnoj osobi bila pribavljena protupravna imovinska korist, a na štetu INE d.d., a što je zakonsko obilježje kaznenog djela iz čl. 292 – zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju, a niti je utvrđeno postojanje ugovora koji su prijavljenici sklopili, a da su znali da je štetan za INU d.d., a što je zakonsko obilježje kaznenog djela iz čl. 294. KZ-a sklapanje štetnog ugovora.

Imajući u vidu sve navedeno, valjalo je kaznenu prijavu odbaciti (...) te rješenje dostaviti Nadzornom odboru INE d.d., a obzirom da je kaznena prijava podnijeta i protiv članova Uprave INE, a kako bi oštećeniku bilo omogućeno ostvarenje zakonskog prava na preuzimanje kaznenog progona, ukoliko smatra da su radnjama prijavljenika ostvarena obilježja naprijed navedenog kaznenog djela.

Podnositeljica zahtjeva potom je pokušala nastaviti kazneno gonjenje u svojstvu oštećenika kao tužitelja, te je 5. studenoga 2004. godine podnijela zahtjev istražnom sucu Županijskog suda u Zagrebu zatraživši od njega da otvori istragu u odnosu na osobe naznačene kao okrivljenike u njezinoj kaznenoj prijavi. Dana 12. lipnja 2007. godine istražni je sudac odbacio njezin zahtjev utvrdivši da nije ovlaštena podnijeti takav zahtjev jer je oštećenik bila INA, a ne ona.

Dana 18. lipnja 2006. godine podnositeljica zahtjeva se žalila protiv te odluke vijeću Županijskog suda u Zagrebu.

Dana 5. srpnja 2007. godine vijeće Županijskog suda u Zagrebu odbilo je žalbu podnositeljice zahtjeva i potvrdilo prvostupanjsko rješenje od 12. lipnja 2007. godine.

2. Mjerodavne činjenice koje se odnose na postupak za postizanje prijateljskog rješenja pred Sudom

Dana 9. ožujka 2007. godine podnositeljica zahtjeva je podnijela svoj zahtjev Sudu.

Dopisom od 18. ožujka 2009. godine podnositeljica zahtjeva je obaviještena da je 16. ožujka 2009. godine predsjednik Prvog odjela odlučio o prigovoru glede slobode izražavanja obavijestiti Vladu, koja je bila pozvana podnijeti pisano očitovanje o dopuštenosti i osnovanosti predmeta. U prilogu se nalazila obavijesna bilješka na hrvatskome jeziku koja je

sadržavala upute za podnositelje zahtjeva o postupku nakon obavještanja Vlade o zahtjevu. Relevantni dio informativne bilješke glasi kako slijedi:

„5. Prijateljsko rješenje: Vlada je također pozvana da naznači svoj stav glede prijateljskog rješenja spora te da podnese bilo kakve prijedloge u tom pogledu (Pravilo 62). Isti poziv će Vam biti upućen kada primite očitovanje Vlade. Postoji obveza stroge povjerljivosti glede pregovora o prijateljskom rješenju temeljem Pravila 62. st. 2. i bilo koji prijedlog ili podnesak u tom pogledu treba biti podnesen u odvojenom dokumentu na čiji se sadržaj ne smije upućivati u bilo kojem podnesku u kontekstu glavnog postupka.

Dopisom od 25. svibnja 2009. godine Vlada je obavijestila Sud da je zainteresirana za postizanje prijateljskog rješenja s podnositeljicom zahtjeva u ovome predmetu.

Dopisom od 8. srpnja 2009. godine Vlada je obavijestila Sud o svome konkretnom prijedlogu glede postizanja prijateljskog rješenja te je zamolila Sud da njen prijedlog proslijedi podnositeljici zahtjeva.

Dopisom od 16. srpnja 2009. godine podnositeljica zahtjeva obaviještena je o prijedlogu Vlade te je pozvana da na njega odgovori do 15. rujna 2009. godine.

U svome dopisu od 13. kolovoza 2009. godine Vlada je ustvrdila da podnositeljica zahtjeva nije poštovala povjerljivost pregovora o prijateljskom rješenju jer je 6. kolovoza 2009. godine sredstvima javnog priopćavanja obznanila sadržaj Vladinoga prijedloga za postizanje prijateljskog rješenja. Kako bi potkrijepila svoje navode, Vlada je dostavila DVD koji je sadržavao izjave što ih je podnositeljica zahtjeva dala za Hrvatsku televiziju i Novu TV 6. kolovoza 2009. godine te preslike članaka objavljenih u dnevnim novinama *Jutarnji list*, *Večernji list*, *Slobodna Dalmacija* i *Novi list* dana 7. kolovoza 2009. godine, koji su sadržavali izjave podnositeljice zahtjeva za tisak.

Dopisom od 27. kolovoza 2009. godine Vladin je dopis od 13. kolovoza 2009. godine proslijeđen podnositeljici zahtjeva od koje je zatraženo da se očituje na njega i da dostavi objašnjenje za navodnu povredu povjerljivosti postupka za postizanje prijateljskog rješenja.

Dopisom od 11. rujna 2009. godine podnositeljica zahtjeva je odbila Vladin prijedlog za postizanje prijateljskog rješenja. U isto je vrijeme odbila Vladine tvrdnje da je povrijedila povjerljivost pregovora za postizanje prijateljskog rješenja.

B. Mjerodavno domaće pravo

1. Zakon o kaznenom postupku

Zakon o kaznenom postupku (*Narodne novine*, br. 110/1997, 27/1998 (ispr.), 58/1999 i 112/1999) kako je bio na snazi u bitno vrijeme, u svom je relevantnom dijelu glasio kako slijedi:

Članak 172.

- (1) Građani trebaju prijaviti kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti.
- (2) Zakonom se propisuju slučajevi u kojima je neprijavlivanje kaznenog djela kazneno djelo.

2. Kazneni zakon

Kazneni zakon (*Narodne novine*, br. 110/1997 i 27/1998 (ispr.)), kako je bio na snazi u bitno vrijeme, u svom je relevantnom dijelu glasio kako slijedi:

Nesavjesno gospodarsko poslovanje

Članak 291.

„Odgovorna osoba u pravnoj osobi u kojoj nema većinski udio, koja svjesnim kršenjem zakona ili drugog propisa o poslovanju očito nesavjesno posluje i time prouzroči znatnu imovinsku štetu toj pravnoj osobi, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.“

Zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju

Članak 292.

„(1) Odgovorna osoba u pravnoj osobi koja s ciljem pribavljanja protupravne imovinske koristi za svoju ili drugu pravnu osobu:

- (i) stvara ili drži nedozvoljene fondove u zemlji ili stranoj državi,
 - (ii) sastavljanjem isprava neistinitog sadržaja, lažnim bilancama, procjenama ili inventurom ili drugim lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, neistinito prikazuje stanje i kretanje sredstava i uspjeha poslovanja,
 - (iii) pravnu osobu stavi u povoljniji položaj prigodom dobivanja sredstava ili drugih pogodnosti koje se pravnoj osobi ne bi priznale prema postojećim propisima,
 - (iv) pri izvršavanju obveza prema proračunima i fondovima uskrati sredstva koja im pripadaju,
 - (v) namjenska sredstva kojima raspolaže koristi protivno njihovoj namjeni,
 - (vi) na drugi način grubo prekrši zakon ili pravila poslovanja glede uporabe i upravljanja imovinom,
- kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena znatna imovinska korist, a počinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve koristi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.“

Sklapanje štetnog ugovora

Članak 294.

„(1) Tko kao predstavnik ili zastupnik pravne osobe u kojoj nema većinski udio u njezinoj gospodarskoj djelatnosti sklopi ugovor za koji zna da je štetan za pravnu osobu, ili sklopi ugovor protivno ovlasti i time prouzroči štetu pravnoj osobi, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka za takvo postupanje primio mito, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“

3. Zakon o radu

Zakon o radu (*Narodne novine*, br. 38/1995, 54/1995 (ispr.), 65/1995 (ispr.), 17/2001, 82/2001, 114/2003, 123/03, 142/03 (ispr.), 30/2004 i 137/2004 (pročišćeni tekst)), glasi, u svom relevantnom dijelu, kako slijedi:

Temeljne obveze i prava iz radnog odnosa

Članak 3., stavak 1.

„Osoba koja zapošljava (u daljnjem tekstu: poslodavac) obvezna je u radnom odnosu radniku dati posao te mu za obavljani rad isplatiti plaću, a radnik je obavezan prema uputama poslodavca datim u skladu s naravi i vrstom rada, osobno obavljati preuzeti posao.“

Dužnost poštivanja propisa u svezi s radnim odnosom

Članak 5., stavak 1.

„U radnom odnosu poslodavac i radnik dužni su pridržavati se odredbi ovoga i drugih zakona, međunarodnih ugovora koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, drugih propisa, kolektivnih ugovora i pravilnika u svezi s radnim odnosom.“

Otkaz ugovora o radu

Članak 105.

Poslodavac i radnik mogu otkazati ugovor o radu.

Redoviti otkaz ugovora o radu

Članak 106., stavak 1.

„Poslodavac može otkazati ugovor o radu uz propisani ili ugovoreni otkazni rok (redoviti otkaz), ako za to ima opravdani razlog, u slučaju:

(i) ako prestane potreba za obavljanje određenog posla zbog gospodarskih, tehničkih ili organizacijskih razloga (poslovno uvjetovani otkaz),

(ii) ako radnik nije u mogućnosti uredno izvršavati svoje obveze iz radnog odnosa zbog određenih trajnih osobina ili sposobnosti (osobno uvjetovani otkaz), ili

(iii) ako radnik krši obveze iz radnog odnosa (otkaz uvjetovan skrivljenim ponašanjem radnika).

Izvanredni otkaz ugovora o radu

Članak 107., stavci 1. i 2.

„(1) Poslodavac i radnik imaju opravdani razlog za otkaz ugovora o radu.. bez obveze poštivanja propisanog ili ugovorenog otkaznoga roka (izvanredni otkaz), ako zbog osobito teške povrede obveze iz radnog odnosa ili zbog neke druge osobito važne činjenice, uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obiju ugovornih stranaka, nastavak radnog odnosa nije moguć.

(2) Ugovor o radu može se izvanredno otkazati samo u roku petnaest dana od dana saznanja za činjenicu na kojoj se izvanredni otkaz temelji.“

Neopravdani razlozi za otkaz

Članak 108.

„(1).... za otkaz.

(2) Podnošenje žalbe ili tužbe, odnosno sudjelovanje u postupku protiv poslodavca zbog povrede zakona, drugog propisa, kolektivnog ugovora ili pravilnika o radu, odnosno obraćanje radnika nadležnim tijelima izvršne vlasti, ne predstavlja opravdani razlog za otkaz ugovora o radu.

(3) Obraćanje radnika zbog opravdane sumnje na korupciju ili u dobroj vjeri podnošenje prijave o toj sumnji odgovornim osobama ili nadležnim tijelima državne vlasti, ne predstavlja opravdani razlog za otkaz.“

PRIGOVORI

1. Podnositeljica zahtjeva prigovara na temelju članka 9. i 10. Konvencije zbog otkaza ugovora o radu i zbog toga što su je domaći sudovi, u građanskom postupku pokrenutom nakon toga, odbili vratiti na posao.

2. Ona prigovara i na temelju članka 14. Konvencije da je protiv nje izvršena diskriminacija zbog izražavanja mišljenja.

3. Podnositeljica nadalje prigovara na temelju članka 6. Konvencije zbog ishoda naprijed navedenog građanskog postupka i zbog toga što Ustavni sud koji je u predmetu sudio kao posljednja instanca, nije bio nepristran.

4. I kao posljednje, podnositeljica zahtjeva prigovara da nije imala djelotvorno pravno sredstvo za zaštitu svoje slobode izražavanja.

PRAVO

A. Navodna zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva

Vlada je ustvrdila da je time što je sredstvima javnog priopćavanja obznanila sadržaj Vladinoga prijedloga za postizanje prijateljskog rješenja, podnositeljica zahtjeva povrijedila povjerljivost pregovora za postizanje prijateljskog rješenja, protivno članku 38. stavku 2. Konvencije i pravilu 62. stavku 2. Poslovnika Suda, koji je, prije stupanja na snagu Protokola br. 14. uz Konvenciju dana 1. lipnja 2010., glasio kako slijedi:

Članak 38. Konvencije

„1. Ako Sud zahtjev proglasi dopuštenim, on će:

a) ...;

b) staviti se na raspolaganje zainteresiranim strankama kako bi se postiglo prijateljsko rješenje predmeta na temelju poštovanja ljudskih prava kako ih priznaju Konvencija i dodatni protokoli.

2. Postupci prema stavku 1.b) povjerljive su prirode.“

Pravilo 62, stavak 2. Poslovnika

(Prijateljsko rješenje)

„U skladu s člankom 38. stavkom 2. Konvencije, pregovori o prijateljskom rješenju bit će tajni i neće biti na štetu argumenata stranaka u sporu pred Sudom. U postupku u sporu ne može se pozivati ili oslanjati ni na kakvo pismeno ili usmeno priopćenje niti na ikakvu ponudu ili ustupak učinjen u okviru pokušaja postizanja prijateljskog rješenja.“

1. Tvrdnje stranaka

Vlada je ustvrdila da je ponašanje podnositeljice zahtjeva naštetilo pravilnom funkcioniranju pravosuđa, te je pozvala Sud da poduzme korake koje smatra primjerenima s obzirom na te okolnosti.

Podnositeljica zahtjeva je ustvrdila da su joj se, nakon što je primila prijedlog Vlade u vezi s prijateljskim rješenjem, obratila razna sredstva javnog priopćavanja koja su već bila pribavila informacije o njegovome sadržaju iz "pouzdatih krugova u Vladi". Uz to je ustvrdila da je u svim svojim izjavama danim sredstvima javnoga priopćavanja odlučno izjavila da poštuje odluku i preporuke Suda te da ne želi komentirati nikakve informacije koje se odnose na moguće prijateljsko rješenje.

2. Ocjena Suda

Prema mišljenju Suda, potrebno se prema Vladinim tvrdnjama, u biti, odnositi kao prema prigovoru o nedopuštenosti zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (vidi predmet *Lesnina Veletrgovina d.o.o. v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.), br. 37619/04, 2. ožujka 2010.). S time u vezi Sud ponavlja da su, prema članku 38. stavku 2. Konvencije i pravilu 62. stavku 2. Poslovnika Suda, na način kako je bio sročan prije 1. lipnja 2010. godine, pregovori o postizanju prijateljskog rješenja povjerljive naravi. To je pravilo apsolutno i ne dopušta pojedinačne ocjene o tome koliko je pojedinosti obznanjeno (vidi naprijed citirani predmet *Lesnina Veletrgovina d.o.o.*). Ukazujući na važnost tog načela, Sud nadalje ponavlja da se ne može isključiti da povreda pravila povjerljivosti u izvjesnim okolnostima može opravdati zaključak da je zahtjev nedopušten zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (vidi, na primjer, naprijed citirani predmet *Lesnina Veletrgovina d.o.o.; Miroļubovs and Others v. Latvia*, br. 798/05, § 68, 15. rujna 2009.; *Benjocki and Others v. Serbia* (dec.), br. 5958/07, 6561/07, 8093/07 i 9162/07, 15. prosinca 2009.; *Hadrabová v. the Czech Republic* (dec.), br. 42165/02, 25. rujna 2007.; te *Popov v. Moldova* (no. 1), br. 74153/01, § 48, 18. siječnja 2005.).

Uzimajući u obzir prethodno opisane činjenice, a u pomanjkanju bilo kakvih dokaza koji bi potkrijepili tvrdnju podnositeljice zahtjeva da su razna sredstva javnog priopćavanja i prije nego što su joj se obratila drugdje već bila dobila informacije o sadržaju Vladinog prijedloga za postizanje prijateljskog rješenja, Sud nalazi utvrđenim da je podnositeljica zahtjeva bila ta koja je te informacije obznanila sredstvima javnog priopćavanja.

Sud nadalje primjećuje da je u obavijesnoj bilješci na hrvatskome jeziku, priloženoj uz dopis Suda od 16. ožujka 2009. godine bilo jasno naznačeno da su svi pregovori o postizanju prijateljskog rješenja strogo povjerljive naravi. Prema tome, podnositeljica zahtjeva je bila svjesna tog uvjeta i trebala ga se pridržavati (vidi naprijed citirani predmet *Benjocki and Others*). Kao što je već navedeno, Sud smatra da podnositeljica zahtjeva nije pružila uvjerljive razloge za svoj propust da to učini.

Prema mišljenju Suda, ponašanje podnositeljice zahtjeva stoga predstavlja povredu pravila povjerljivosti. Sud, međutim, smatra da, u okolnostima koje postoje u ovome predmetu, može ostaviti otvorenim pitanje treba li smatrati da takvo ponašanje predstavlja i povredu prava na podnošenje zahtjeva jer je zahtjev ionako nedopušten zbog razloga navedenih u nastavku.

B. Navodna povreda članka 10. Konvencije

Podnositeljica zahtjeva prigovorila je na temelju članaka 9. i 10. Konvencije da joj je zbog otkaza ugovora o radu što ga je dobila zbog izjava

u tisku te zbog naknadnog odbijanja domaćih sudova da ju vrate na posao povrijeđeno pravo na slobodu mišljenja i slobodu izražavanja. Pozvala se na članke 9. i 10. Konvencije.

Vlada je osporila tu tvrdnju.

Sud primjećuje da se situacija koja je predmet prigovora tiče prava na priopćavanje informacija i ideja, to jest, na izražavanje mišljenja u sredstvima javnoga priopćavanja, koje je zaštićeno člankom 10. Konvencije, a ne prava na slobodu mišljenja zaštićenog člankom 9. Stoga je ovaj prigovor potrebno ispitati isključivo na temelju članka 10. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.“

1. Tvrđnje stranaka

(a) Vlada

Vlada je prvo ustvrdila da je miješanje u podnositeljčinu slobodu izražavanja u obliku otkazivanja njezinoga ugovora o radu bilo zakonito jer se temeljilo na članku 107. stavku 1. Zakona o radu, koji predviđa mogućnost izvanrednog otkaza ugovora o radu zbog osobito teške povrede obveze iz radnog odnosa. Nadalje, domaći su sudovi utvrdili da je podnositeljica zahtjeva prekršila svoje obveze iz radnog odnosa time što je javno obznanila povjerljive poslovne informacije koje su se odnosile na trgovačko društvo za koje je radila, te time što je iznijela čitav niz neosnovanih optužaba protiv njenog rukovodstva. Prema mišljenju Vlade, miješanje je stoga imalo legitimni cilj sprječavanja obznanjivanja povjerljivih informacija te zaštitu ugleda i prava drugih.

Kad je riječ o razmjernosti miješanja, Vlada je, pozvavši se na kriterije utvrđene u presudi Suda u predmetu *Guja v. Moldova* ([GC], br. 14277/04, ECHR 2008-...), ustvrdila sljedeće: (a) informacije što ih je podnositeljica zahtjeva obznanila nisu razotkrile nikakvo nezakonito ponašanje ili radnju; (b) prije obznanjivanja informacija u javnosti, podnositeljica zahtjeva o svojim nalazima i sumnjama nije obavijestila niti jedno nadležno tijelo; (c) informacije što ih je podnositeljica zahtjeva obznanila nisu bile od posebnog javnog interesa; (d) podnositeljica zahtjeva namjerno je javno objavila neosnovane optužbe; (e) iznesene informacije bile su osobito štetne; te (f)

izjave podnositeljice zahtjeva u javnosti bile su motivirane osobnom povrijeđenošću.

Vlada je prvo ustvrdila da je domašaj zaštite državnih službenika ili zaposlenika u javnome sektoru koji neovlašteno obznanjaju u javnosti povjerljive informacije ograničen na signaliziranje nezakonitog ponašanja ili radnji. Međutim, informacije što ih je podnositeljica zahtjeva obznanila u ovome predmetu nisu upućivale ni na kakvo nezakonito ponašanje ili radnju. Naime, ni politika što ju je donijela uprava INA-e u smislu angažiranja vanjskih prijevoznika, ni navodna nemarnost glede potraživanja 25.872.208,97 HRK od tih prijevoznika za gubitke tijekom prijevoza nisu se mogli okvalificirati kao nezakonito, a kamoli kao kriminalno ponašanje.

Vlada je također ustvrdila da, prije obznanjivanja informacija u javnosti, podnositeljica zahtjeva o svojim sumnjama nije obavijestila nadležno tijelo, a to je državno odvjetništvo. Za Vladu je očito da je podnositeljica zahtjeva svoje ozbiljne optužbe prvo iznijela u javnosti te da je tek 9. svibnja 2001. godine, to jest nakon što joj je otkazan ugovor o radu, podnijela kaznenu prijavu državnom odvjetništvu, kao tijelu nadležnom za progon kaznenih djela.

Vlada je nadalje ustvrdila da iako rasprava o poslovnoj politici naftne kompanije može biti od određenog interesa za javnost, ona ipak ne ulazi u kategoriju "čina ili propusta vlasti koji moraju biti podvrgnuti pažljivoj kontroli ne samo zakonodavnih i sudbenih vlasti, već i medija i javnoga mnijenja" (pozvala se na naprijed citirani predmet *Guja*, stavak 74.). Stoga, prema mišljenju Vlade, javni istupi podnositeljice zahtjeva ne uživaju nikakvu posebnu zaštitu. U svakom slučaju, kako je Vlada ustvrdila, podnositeljica zahtjeva nije se ograničila na pokretanje stručne i argumentirane rasprave o poslovnoj politici državne naftne kompanije, već je iskoristila svoj položaj kako bi pokrenula medijsku kampanju protiv rukovodstva INA-e, koja je kulminirala otvorenim optužbama da su uključeni u kriminalne aktivnosti.

Vlada je potom ustvrdila da je podnositeljici zahtjeva ugovor o radu otkazan nakon što je otvoreno optužila članove rukovodstva INA-e i visoke državne dužnosnike da su uključeni u privatni biznis s prijevozom nafte, bez ikakvih dokaza. Iako je u svojim javnim istupima spominjala dokumente za koje je smatrala da mogu dokazati njezine navode, niti jedan od dokumenata što ih je podnositeljica zahtjeva naknadno dostavila državnome odvjetništvu u svrhu dokazivanja njenih sumnji da su članovi uprave INA-e i potpredsjednik Vlade S.L. počinili kazneno djelo nisu potkrijepili njezine tvrdnje ni samostalno, ni zajedno s drugim dokumentima koje je pribavila policija. Prema mišljenju Vlade, iz toga proizlazi da podnositeljicine veoma ozbiljne optužbe o uključenosti članova uprave INA-e i državnih dužnosnika u kriminalne aktivnosti nisu iznesene u dobroj vjeri te da je ona namjerno javno obznanila neosnovane optužbe.

Nadalje, Vlada je ustvrdila da su informacije što ih je podnositeljica zahtjeva iznijela bile osobito štetne, s obzirom na to da je u vrijeme kad je sredstvima javnog priopćavanja obznanila povjerljive informacije, proces privatizacije INA-e tek bio započeo. Njezini česti javni istupi nedvojbeno su teško naštetili poslovnome ugledu INA-e u tom osjetljivom trenutku. Štoviše, njezine neosnovane optužbe o uključenosti visokih državnih dužnosnika u kriminalne aktivnosti u INA-i bile su takve da su mogle ozbiljno narušiti povjerenje građana u rad demokratski izabranih vlasti.

I konačno, Vlada je naglasila da su podnositeljici javni istupi bili motivirani njezinom osobnom povrijeđenošću. Podnositeljica zahtjeva je vjerovala da bi INA trebala u cijelosti promijeniti svoju poslovnu politiku glede prijevoza naftnih derivata kroz razvoj vlastite prijevoznice flote, umjesto angažiranja vanjskih prijevoznika. Kada je shvatila da njezini prijedlozi neće biti prihvaćeni, obznanila je određene povjerljive informacije kako bi javnost obavijestila o svojem neslaganju s prijevoznom politikom INA-e i kako bi promicala svoje vlastite stavove. Jedini cilj obznanjivanja tih informacija bio je potkrijepiti njezino mišljenje da je trenutačna politika loša. To je očito iz njezinoga prvog intervjua objavljenog u *Slobodnoj Dalmaciji* 3. travnja 2001. godine, a osobito iz njezinog odgovora na pitanje zašto je odlučila izaći u javnost: „Kako sve analize pokazuju trend generiranja gubitaka, a istovremeno neke simulacije mogućeg poslovanja pokazuju da bi bilo puno isplativije poslovati na drugi način, odnosno s vlastitim voznim parkom,...“ U vezi s time, Vlada je istaknula da je zaštita "zviždača" ograničena na signaliziranje nezakonitog ponašanja ili radnji te da se ne odnosi na neovlašteno iznošenje povjerljivih informacija u svrhu kritiziranja određene poslovne politike.

Vlada je uz to napomenula da su podnositeljici javni istupi prvo bili ograničeni na oštru kritiku politike angažiranja vanjskih prijevoznika INA-e, te na argumente u prilog razvoja vlastite prijevoznice flote. Međutim, ona je bila duboko povrijeđena zbog toga što njezini nadređeni nisu prihvatili njezina mišljenja. To je bilo očito iz prepiske između podnositeljice zahtjeva i T.D.-a i S.L.-a, kao i iz intervjua objavljenog 3. travnja 2001. godine u *Slobodnoj Dalmaciji* u kojemu je podnositeljica zahtjeva nedvosmisleno spomenula osobno nezadovoljstvo kao glavni razlog svoga javnoga istupanja: „Kako isti ljudi nisu pokazali nimalo sluha za ono što im govorim, pa su me čak počeli i ignorirati, odnosno marginalizirati, odlučila sam se na jedini mogući potez kako ono što zagovaram ne bi ostalo na dnu ladice.“

Osim toga, iz prepiske između podnositeljice zahtjeva i T.D.-a i S.L.-a vidljivo je da je ona prvo predložila razvoj vlastitog voznog parka INA-e, zatim ultimativno zatražila poništenje potpuno legalnog javnog nadmetanja za vanjske prijevoznike, da bi u konačnici podnijela vlastitu ponudu kako bi dokazala da je u pravu. Sve to pokazuje da ona nije mogla prihvatiti poslovnu politiku koja ne odgovara njezinim zamislima. Osjećaj povrijeđenosti kod nje je doveo do osobne netrpeljivosti prema osobama koje

su se oglušile na njezine prijedloge, zbog čega ih je optužila za kriminal. Konkretno, u petome članku, objavljenom 7. travnja 2001. godine, podnositeljica zahtjeva je ustvrdila da su "pojedinci iz Inina menadžmenta uključeni u privatni biznis s prijevozom nafte" te da su "neki visoki državni dužnosnici također u to uključeni". Dakle, javne izjave podnositeljice zahtjeva nisu bile motivirane željom za razotkrivanjem korupcije i kriminala, već njezinom osobnom povrijeđenošću i antagonizmom zbog neprihvatanja njezinih zamisli glede razvoja prijevozne politike naftnih derivata INA-e.

Uzimajući u obzir sve navedene elemente, Vlada zaključuje da se javne izjave podnositeljice zahtjeva ne mogu okarakterizirati kao istinsko "zviždanje", to jest, ukazivanje na nezakonito ponašanje u javnome sektoru. Stoga, otkaz njezinoga ugovora o radu nije bio protivan članku 10. Konvencije.

(a) Podnositeljica zahtjeva

Podnositeljica zahtjeva je prvo ustvrdila da informacije koje je obznanila nisu bile povjerljive. Uz to je navela da je INA bila stalno i sustavno izložena "isisavanju imovine" (engl. *tunnelling*) kroz koje su se golemi iznosi novca nezakonito izvlačili iz tvrtke i prebacivali na privatne račune nepoznatih osoba. Podnositeljica zahtjeva je ustvrdila da je, prije obznanjivanja tih informacija u javnosti, ona uistinu, s posebnom diskrecijom, o svojim nalazima prvo obavijestila svoje nadređene u tvrtci, da bi se potom, nakon što je bila izložena pritiscima i napadima zbog tih nalaza, obratila nadležnim državnim tijelima. U javnost je izašla tek nakon što nije ništa poduzeto po njezinim prijavama i zbog toga što se bojala za vlastiti život i za članove svoje obitelji. U tim je okolnostima podnositeljici zahtjeva bilo teško prihvatiti Vladinu tvrdnju da nije razotkrila nikakvo nezakonito ponašanje ili radnju, da informacije koje je iznijela nisu bile od posebnog interesa javnosti, da o svojim nalazima nije obavijestila nadležna tijela prije iznošenja informacija u javnost te da je u javnost namjerno iznijela neosnovane optužbe.

Kad je riječ o Vladinoj tvrdnji da su obznanjene informacije bile posebno štetne, podnositeljica zahtjeva odgovara je da su one uistinu bile štetne za one čije su kriminalne aktivnosti razotkrivene. Osim toga, informacije su bile korisne svakome tko je želio zaštititi državnu imovinu, povratiti otuđena sredstva, zaustaviti kriminalne aktivnosti i počinitelje privesti pravdi.

Podnositeljica zahtjeva smatra neprimjerenim Vladinu tvrdnju da su njezini javni istupi bili motivirani osobnom povrijeđenošću i antagonizmom, jer je u situaciji u kojoj su njezini nalazi izravno upućivali na umiješanost nekih članova uprave INE u kriminalne aktivnosti i u kojoj joj je poslije zbog tih nalaza otkazan ugovor o radu, bilo potpuno prirodno da postoje određeni antagonizmi. Međutim, njeni su postupci bili isključivo motivirani željom da

zaštiti državnu imovinu, zaustavi kriminalne aktivnosti u INI te zaštititi sebe i svoju obitelj.

2. Ocjena Suda

(a) Je li bilo miješanja

Sud na početku primjećuje da je u određenom broju predmeta koji su se ticali slobode izražavanja državnih ili javnih službenika presudio da se članak 10. primjenjuje na radno mjesto u općenitom smislu, te da stoga i državni službenici uživaju slobodu izražavanja (vidi, na primjer, *Guja v. Moldova* [GC], br. 14277/04, §§ 52 i 70, ECHR 2008-...; *Kudeshkina v. Russia*, br. 29492/05, § 86, 26. veljače 2009.; te *Vogt v. Germany*, 26. rujna 1995., § 53, Serija A br. 323).

Međutim, podnositeljica zahtjeva u ovome predmetu radila je za državnu naftnu kompaniju Hrvatske u kojoj je država u to vrijeme bila jedini dioničar, ali nije bila državni službenik. U tom pogledu, njezin je položaj sličan položaju podnositelja zahtjeva u predmetima *Fuentes Bobo* i *Wojtas-Kaleta*, koji su oboje radili za državne televizijske kuće, ali nisu bili državni službenici (vidi *Fuentes Bobo v. Spain*, br. 39293/98, 29. veljače 2000., te *Wojtas-Kaleta v. Poland*, br. 20436/02, § 42, 16. srpnja 2009.).

Unatoč tome, Sud ponavlja da se članak 10. Konvencije primjenjuje i kad su odnosi između poslodavca i zaposlenika uređeni privatnim pravom, te da država ima pozitivnu obvezu zaštititi pravo na slobodu izražavanja (vidi *Fuentes Bobo*, prethodno citirano, § 10). Sud stoga smatra da otkazivanje ugovora o radu podnositeljici zahtjeva zbog njezinih istupa u tisku predstavlja miješanje u njezino pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno člankom 10. stavkom 1. Konvencije (ibid.).

(b) Je li miješanje bilo opravdano

(i) Zakonitost i legitimni cilj

Sud primjećuje da je, prema odluci o otkazivanju ugovora o radu podnositeljici zahtjeva od 18. travnja 2001., ona dobila otkaz: (a) zbog toga što je u svojim istupima u tisku kritizirala određene vidove poslovne politike INA-e i iznijela ozbiljne optužbe protiv članova rukovodstva tog trgovačkog društva, čime je nanijela štetu poslovnom ugledu INA-e; te (b) zbog toga što je navodno obznanila informacije klasificirane kao poslovna tajna.

Domaći su sudovi smatrali da je njezin otkaz zakonit bez obzira na to jesu li ili nisu obznanjene informacije predstavljale poslovnu tajnu. Utvrdili su da je otkaz ugovora o radu podnositeljici zahtjeva bio valjan jer je nanijela štetu ugledu INA-e svojim negativnim istupima u tisku i jer je postupila protivno interesima svoga poslodavca time što je neovlašteno obznanila određene informacije. Time je počinila ozbiljnu povredu radne dužnosti, koja

predstavlja osnovu za izvanredan otkaz ugovora o radu na temelju članka 107. stavka 1. Zakona o radu.

Sud stoga prihvaća da je miješanje propisano zakonom i da je imalo legitimne ciljeve jer mu je svrha bila zaštititi ugled ili prava drugih, a to su poslovni ugled i interesi INA-e (vidi *Fuentes Bobo*, prethodno citirano, § 45; *De Diego Nafria v. Spain*, br. 46833/99, § 31, 14. ožujka 2002.; te *Jacobowski v. Germany*, 23. lipnja 1994., § 25, Serija A br. 291-A). Kad je to tako, Sud također smatra da ovaj predmet, protivno mišljenju Vlade, treba razlikovati od (naprijed citiranog) predmeta *Guja v. Moldova*. U tom je predmetu podnositelj zahtjeva, državni službenik, dobio otkaz jer je javno obznanio povjerljive informacije. Iz toga je razloga Sud bio spreman prihvatiti da je legitimni cilj koji se težilo ostvariti tim miješanjem bio sprečavanje obznanjivanja informacija dobivenih u povjerenju (vidi naprijed citirani predmet *Guja*, stavak 59.), dok su u ovome predmetu legitimni ciljevi koji su se nastojali postići otkazom podnositeljici zahtjeva bili zaštita ugleda i prava drugih.

Vidjevši da je miješanje u slobodu izražavanja u ovome predmetu bilo zakonito i težilo ostvarenju legitimnih ciljeva, jedino pitanje o kojemu Sud treba odlučiti jest je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“.

(ii) „Nužno u demokratskom društvu“

Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva u svojim izjavama tisku u početku kritizirala poslovnu politiku INA-e da angažira vanjske prijevoznike za prijevoz svojih naftnih derivata i tvrdila da je rukovodstvo INA-e pokazalo znatan nemar kad se radilo o potraživanju naknade za gubitke nastale tijekom prijevoza tih derivata. Međutim, kasnije je, u svojim izjavama od 7. travnja 2001. godine, podnositeljica zahtjeva otvoreno optužila rukovodstvo INA-e za prijevaru, navodeći da su rukovodstva, u sprezi s prijevoznicima, odlijevali novac iz trgovačkog društva preplaćivanjem prijevoznika za njihove usluge te time što namjerno nisu ostvarivali potraživanja na ime gubitaka tijekom prijevoza.

Sud smatra da bi se moglo tvrditi da su otvorena pitanja na koja je ukazala podnositeljica zahtjeva pitanja koja mogu legitimno zabrinuti javnost (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citirane predmete *Wojtas-Kaleta*, stavak 46, i *Fuentes Bobo*, stavak 48.).

S druge strane, Sud također smatra da je barem dio izjava podnositeljice zahtjeva, osobito onih koje su sadržavale navode o prijevari, sigurno bio na štetu poslovnih interesa INA-e i da je bio štetan za njen poslovni ugled. U tom pogledu Sud dijeli mišljenje Vrhovnog suda, kako je izrečeno u njegovoj presudi od 24. svibnja 2005. godine, da trgovačko društvo čija rukovodeća struktura tolerira i ohrabruje kriminalne aktivnosti sigurno ne može imati dobar ugled i da mu se ne može vjerovati u poslovnom svijetu. Sud isto tako ima na umu i tvrdnju Vlade da je podnositeljica zahtjeva svoju izjavu tisku

dala u osjetljivom trenutku, kad je proces privatizacije u odnosu na INA-u tek započeo.

Stoga se u ovome predmetu treba odvagovati sloboda izražavanja podnositeljice zahtjeva, osobito njeno pravo na javno iznošenje kritika poslovne politike nacionalnog naftnog trgovačkog društva, kao i na priopćavanje informacija o navodnim nepravilnostima unutar tog trgovačkog društva, i, što je još važnije, pravo javnosti da primi te informacije, u odnosu na zahtjeve zaštite ugleda i prava drugih, to jest, poslovnog ugleda i interesa INA-e.

Sud ponavlja s tim u vezi da članak 10. Konvencije ne jamči potpuno neograničenu slobodu izražavanja i da vršenje te slobode sa sobom nosi i „dužnosti i odgovornosti“. Stoga, tko god koristi tu slobodu ima „dužnosti i odgovornosti“, a njihov opseg ovisi o njegovoj ili njezinoj situaciji, (tehničkim) sredstvima koje on ili ona koristi i autentičnosti informacije obznanjene javnosti. Tako u ovome predmetu postoje tri čimbenika o kojima treba voditi računa. Prvi se tiče situacije podnositeljice zahtjeva kao zaposlenice, drugi naravi sredstava koje je upotrijebila u davanju svojih iskaza (vidi predmete *Handyside v. the United Kingdom*, 7. prosinca 1976., stavak 49., Seris A br. 24 i *Haseldine v. the United Kingdom* br. 18957/91, odluka Komisije od 13. svibnja 1992., Decisions and Reports (DR) 73, STR. 225 I 231) dok se treći tiče autentičnosti obznanjenih informacija (vidi naprijed citirani predmet *Wojtas-Kaleta*, stavak 50.).

Glede prvog čimbenika, Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva nije bila novinarka – čija je uloga informiranje i skretanje pozornosti javnosti te prenošenje informacija i zamisli o stvarima koje se tiču javnosti – nego zaposlenica koja prema svom poslodavcu ima dužnost lojalnosti, rezerviranosti i diskrecije (vidi, na primjer, naprijed citirani predmet *Wojtas-Kaleta*, stavak 43., naprijed citirani predmet *Guja*, stavak 70 i predmet *Pay v. the United Kingdom* (dec.), br. 32792/05, 16. rujna 2008.).

Glede drugog čimbenika, Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva, kad je izražavala svoja mišljenja, koristila sredstva koja imaju širok i trenutni učinak, i to dnevne nacionalne novine velikog opticaja (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citirani predmet *Haseldine*).

Glede trećeg čimbenika relevantnog za postizanje ravnoteže, Sud ponavlja da su nadležne državne vlasti slobodne donijeti mjere kojima je namjera reagirati primjereno i ne prekomjerno na klevetničke optužbe koje nemaju temelja ili koje su izrečene u zloj vjeri (vidi predmet *Castells v. Spain*, 23. travanj 1992., stavak 46., Series A br. 236 i naprijed citirani predmet *Guja*, stavak 75.). U takvim predmetima treba razlikovati izjave o činjenicama i vrijednosne sudove. I dok se postojanje činjenica može dokazati, istinitost vrijednosnih sudova nije podložna dokazu iako mora postojati dovoljno činjenične osnove koja podupire te vrijednosne sudove, jer bi oni bez toga mogli biti pretjerani (vidi, na primjer, predmet *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, [GC], br. 49017/99, stavak 76. ECHR 2004-XI).

I dok izjave podnositeljice zahtjeva djelomično predstavljaju vrijednosne sudove (osobito njena prva kritika poslovne politike INA-e u području prijevoza), njeni navodi o prijeveri unutar INA-e, po mišljenju Suda sadrže konkretne činjenične navode, koji se kao takvi mogu dokazivati (vidi, na primjer, predmet *McVicar v. the United Kingdom*, br. 46311/99, stavak 83., ECHR 2002-III i *Steel and Morris v. the United Kingdom*, br. 68416/01, stavci 90. *in fine* i 94., ECHR 2005-II). Štoviše, navodi podnositeljice zahtjeva čine se prilično ozbiljnima budući da je ona, u stvari, optužila rukovodstvo INA-e za „isisavanje imovine“, oblik kriminala bijelih ovratnika koji je endemski u tranzicijskim gospodarstvima srednje Europe. Stoga ovi navodi traže bitno opravdanje, osobito s obzirom na to da su bili izrečeni u dnevnim novinama velikog opticaja. U tom kontekstu Sud ponavlja da što je ozbiljnija „optužba“, to solidniji trebaju biti dokazi (vidi naprijed citirani predmet *Pedersen and Baadsgaard*, stavak 78. *in fine*).

Podnositeljica zahtjeva nije, međutim, dostavila uopće nikakve dokaze u potporu svojih navoda o kriminalnom ponašanju od strane izvršnih dužnosnika INA-e. Ovo je potvrdilo državno odvjetništvo u svojoj odluci od 22. rujna 2004. godine kojom je odbacilo kaznenu prijavu podnositeljice zahtjeva protiv imenovanih članova uprave i nadzornog odbora INA-e. Državno je odvjetništvo osobito utvrdilo da podnositeljica zahtjeva nije dostavila nikakve dokaze koji bi dali povoda osnovanoj sumnji da bi bila počinjena kaznena djela iz članka 292. (zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju) i članka 294. (sklapanje štetnog ugovora) Kaznenog zakona te da nije bilo dokaza da bi bilo kakva imovinska dobit bila ostvarena na štetu INA-e.

Sud također smatra utvrđenim da je podnositeljica zahtjeva bila motivirana javno objaviti svoje vlastito profesionalno neslaganje, a ne svoju istinsku zabrinutost za poslovne interese INA-e (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citirani predmet). Sadržaj i ton njenih izjava tisku, zajedno s nepostojanjem bilo kakve činjenične osnove za njene najozbiljnije navode (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Morissens v. Belgium*, br. 11389/85, odluka Komisije od 3. svibnja 1988., DR 56, str. 127 i 136), sugerira da su one bile neobuzdana reakcija na ponašanje rukovodstva INA-e koje je ignoriralo njene poslovne prijedloge. Ovaj je nalaz dalje potkrijepljen činjenicom da su ozbiljne optužbe od strane podnositeljice zahtjeva protiv izvjesnih članova rukovodstva INA-e prvo bile izrečene u tisku, a da je tek 9. svibnja 2001. godine – dakle nakon što je zbog toga dobila otkaz – podnijela kaznenu prijavu protiv njih državnom odvjetništvu.

Stoga, iako je otkaz podnositeljici bio oštra kazna za njeno ponašanje (vidi naprijed citirane predmete *Guja*, stavak 95. i *Pay*), naprijed navedena razmatranja dostatna su Sudu za zaključak da miješanje kojemu je prigovoreno nije bilo nerazmjerno u odnosu na legitimni cilj koji se nastojao postići te ga se stoga može smatrati kao „nužnim u demokratskom društvu“, u smislu stavka 2. članka 10. Konvencije.

Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. kao očigledno nedopušten te ga treba odbiti na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

C. Navodna povreda članka 14. Konvencije u vezi sa člankom 10.

Podnositeljica zahtjeva dalje prigovara da je bila diskriminirana zbog izražavanja svog mišljenja. Poziva se na članak 14. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost. „

Sud upućuje na svoja naprijed navedena utvrđenja da je prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 10. Konvencije nedopušten kao očigledno neosnovan. Sud nije pronašao nikakav razlog za zaključak da se njen otkaz osniva na bilo kakvim diskriminirajućim elementima. Slijedi da je njen povezan prigovor na temelju članka 14. isto tako nedopušten na temelju članak 35., stavka 3. kao očigledno neosnovan te ga treba odbiti na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

D. Navodne povrede članka 6., stavka 1. Konvencije

Podnositeljica zahtjeva također prigovara ishodu građanskog postupka u njenom predmetu i navodi da Ustavni sud nije bio nepristran kad je ispitivao njen predmet. Konkretno, sutkinja A.R. – bivša supruga I.R., koji je bio predsjednik Vlade Republike Hrvatske – bila je član vijeća toga suda kad je ispitivao njenu ustavnu tužbu. Podnositeljica zahtjeva je objasnila da je u njenome predmetu bio izravno prozvan predsjednik nadzornog odbora INE, S.L. koji je također bio i potpredsjednik Vlade I.R.-a u mjerodavno vrijeme i zamjenik šefa Socijaldemokratske partije, kojoj su obojica pripadali. Tvrdi da u tim okolnostima sutkinja A.R. nije mogla ostati nepristrana. Poziva se na članak 6., stavak 1. Konvencije, čiji relevantni dio glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi..... svatko ima pravo da nepristrani sudispita njegov slučaj.“

Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva prigovara ishodu postupka, koji, osim ako bi bio arbitraran, Sud ne može ispitivati na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije. U svjetlu sveg materijala koji posjeduje, Sud smatra da je u ovome predmetu podnositeljica zahtjeva mogla dostaviti svoje tvrdnje sudovima koji nude jamstva navedena u članku 6., stavku 1. Konvencije i

koji su o tim tvrdnjama govorili u odlukama koje su bile propisno obrazložene i nisu bile arbitrarne.

Konkretno, Sud smatra da je odnos između ustavne sutkinje A.R. i predsjednika nadzornog odbora S.L.-a, na koji upućuje podnositeljica zahtjeva, bio toliko dalek i udaljen da taj odnos ne može opravdati njenu zabrinutost da Ustavni sud nije bio nepristran kako se to traži u članku 6. Konvencije. Štoviše, podnositeljica zahtjeva nije dostavila nikakve dokaze koji bi upućivali na to da bi sutkinja A.R. bila osobno pristrana, i o tome ne postoje nikakve naznake.

Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. kao očigledno neosnovan i da ga treba odbiti na temelju članak 35., stavka 4. Konvencije.

E. Navodna povreda članka 13. Konvencije u vezi s člankom 10.

I kao posljednje, podnositeljica zahtjeva prigovara da ne postoji djelotvorno pravno sredstvo u odnosu na njen prigovor na temelju članka 10. Konvencije. Poziva se na članak 13. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu. „

Sud upućuje na svoja naprijed navedena utvrđenja da je prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 10. Konvencije nedopušten kao očigledno neosnovan. Slijedi da je njen povezan prigovor na temelju članka 13. isto tako nedopušten na temelju članak 35., stavka 3. kao očigledno neosnovan te ga treba odbiti na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

Iz tih razloga, Sud jednoglasno

utvrđuje da je zahtjev nedopušten.

Andre Wampach
Tajnik

Christos Rozakis
Predsjednik